

Stichting DUPAN
Bronland 12-D
Campus Universiteit Wageningen

Postbus 249
6700 AE Wageningen
info@dupan.nl

Verschijnt 4 x per jaar
Jaargang 8

Op 1 juni 2010 sloegen de verenigingen van de palingkwekers, -handelaren en -visserij de handen ineen om de paling in Nederland te helpen. Zij richtten de Stichting DUPAN op. In datzelfde jaar ontstond het Duurzaam Paling Fonds, in 2017 opgevolgd door het Europese Eel Stewardship Fund. DUPAN hanteerde van meet af aan het motto: samenwerken aan een duurzame palingsector. Daarover berichten we graag in het DUPAN-Journaal.

www.dupan.nl

Veel positieve ontwikkelingen voor paling in 2018

Afgelopen jaar heeft de sector veel positieve ontwikkelingen gezien in haar werk om de palingstand te stimuleren. Er werd flink veel jonge paling uitgezet, er kwamen veel nieuwe projecten van de grond, er is vooruitgang geboekt op wetenschappelijk niveau en ook in de samenwerking met andere partijen, zoals de Good Fish Foundation, zijn mooie stappen gezet.

In dit nummer beschrijven we kort de gang van zaken rond het DAK-project. Dit meerjarige project moet veel kennis opleveren over de mogelijkheden voor het toepassen van decentraal aalbeheer. Op wetenschappelijk gebied werd in Wageningen vooruitgang geboekt met het onderzoek naar voortplanting van paling in gevangenschap. Centraal in dit nummer staat de terugblik op het Paling Over De Dijk-project. Dat liet een absoluut record-resultaat zien ten opzichte van voorgaande jaren.

Markiezaatsmeer - meten is weten

Oogdiameter meten schieraal

Duurzaam Aalbeheer door Kennis (DAK) ligt op koers

In 2018 is het DAK-project gestart in de Vinkeveense plassen en het Markiezaatsmeer, waar waterbeheerders en visserijhouders al snel overtuigd waren van het belang van het project.

In Noord-Holland kon één van de aalvisserijhouders in de Wieringermeer niet overtuigd worden. Pas in de herfst is het project alsnog gestart in de Noord-Hollandse polder Westzaan. De Wieringermeer is uiteindelijk vervangen voor de Suderpolder bij Franeker.

In elk van de vier onderzoeksgebieden zijn workshops met alle betrokkenen georganiseerd. In de Vinkeveense plassen en het Markiezaatsmeer zijn experimentele visserijen uitgevoerd met spieringfuike om kleine aal beter te kunnen monitoren. In de Suderpolder is (voor het eerst) met kleine fuien op rode aal gevestigd. Elektrische visserij is uitgevoerd op het Markiezaatsmeer en de Vinkeveense plassen. De vangsten met de experimentele visserijen met spieringfuike, kleine fuike en elektrische visserij zijn geteld en gewogen. In de Vinkeveense plassen, het Markiezaatsmeer en de Suderpolder is in de herfst gericht gevestigd op schieraal. De schieralen zijn gewogen, geteld en "over de dijk" gezet. Ook zijn schieralen

gezonderd om na te kunnen gaan hoe succesvol ze zijn in het bereiken van de zee. De reguliere vangst van beroepsvissers is steekproefsgewijs doorgemeten op de Vinkeveense plassen en het Markiezaatsmeer. Uit de vangsten van de beroepsvissers zijn in de Vinkeveense plassen, het Markiezaatsmeer en de Suderpolder 21 alen (7 stuks per lengteklasse: 30-45 cm, 50-65cm en boven de 70 cm) gevangen om te gebruiken voor (onder andere) onderzoek aan de otolieten (gehoorsteentjes).

De meeste projectactiviteiten zijn volgens planning verlopen. Het project werd later toegekend dan gedacht. Daardoor konden we in 2018 geen glas- en pootaal uitgezetten. Wel werd er extra ingezet op onderzoek naar methodes om ondermaatse aal te vangen. In december wordt nog gevist in de polder Westzaan om ook hier de gewenste 21 alen te vangen voor onderzoek aan de otolieten. Een uitgebreid verslag over het DAK-project is te vinden in Visserijnieuws van 21-12.

Markiezaatsmeer - zenderen van de schieraal

Europese Unie,
Europees Fonds
voor Maritieme zaken
en Visserij

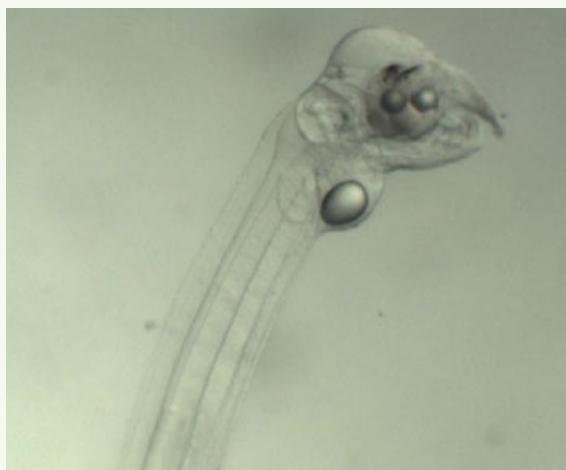
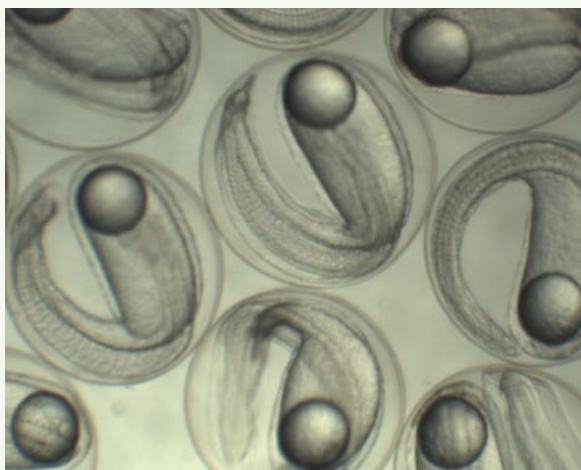

Europese Unie,
Europees Fonds
voor Maritieme zaken
en Visserij

Onderzoek naar voortplanting boekt vooruitgang

Het Eel Reproduction Innovation Centre EELRIC is in 2018 in staat geweest van meer dan 30 verschillende vrouwelijke schieraal larven te verkrijgen. In dit onderzoeksjaar zijn belangrijke verbeteringen aangebracht in het protocol om vrouwtjespalingen te laten 'afrijpen'. Daarnaast werden de condities om de jonge nakomelingen op te kweken in belangrijke mate verbeterd.

Door deze verbeteringen kunnen de palingen sneller en met minder stress tot reproductie worden gebracht. Als gevolg daarvan blijven de larven nu ook langer in leven. Op dit moment blijven de larven tot 16 dagen na het uitkomen van de eitjes in leven. Omdat de larven vanaf 12 dagen kunnen gaan eten, is de tijd aangebroken om de ontwikkelde diëten te gaan testen.

Record Paling Over De Dijk, ondanks lage waterstand

In de herfst willen geslachtsrijpe palingen (schieralen) vanuit het zoete water naar zee om te gaan paaïen in de zo'n 6000 kilometer verderop gelegen Sargas-zee. Maar de palingtrek naar zee wordt ernstig belemmerd door gemalen, stuwen, waterkrachtcentrales en sluizen. Daarom organiseert DUPAN in de maanden september, oktober, november en december het PODD-project. Schieralen die voor een gemaal of stuw niet verder kunnen worden door beroepsvissers opgevangen en weer uitgezet op een plek van waaruit ze ongehinderd naar zee kunnen trekken. DUPAN voert het PODD-project uit in samenwerking met een groot aantal andere organisaties, die op een of andere manier betrokken zijn bij het beheer van water- of visstand.

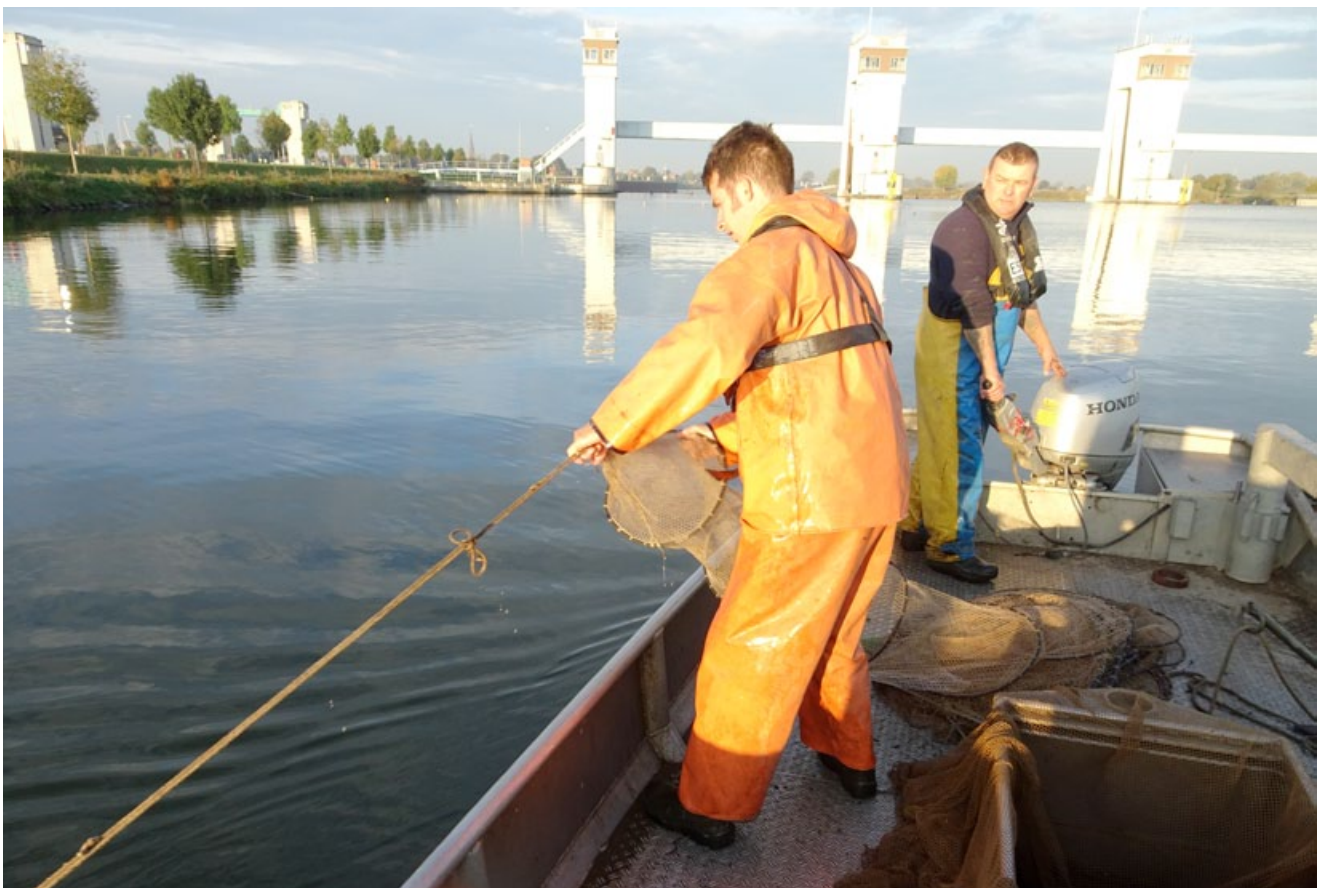
Slecht weer voor palingtrek

De zomer van 2018 was de warmste van de laatste 300 jaar. Bovendien was het één van de droogste zomers van de eeuw, gevolgd door een zonnige en vrij droge herfst zonder één enkele storm. De zeer lage waterstand in de rivieren en het uitblijven van regen is niet bevordelijk voor de uittrek van schieralen.

Schieraal zoekt de zee op in de herfst door zich met het water mee uit het binnenland naar zee te laten stromen, het liefst gedurende donkere nachten met storm en veel regen. Dit jaar was er echter zelfs in de rivieren soms geen stroming. En in polders heeft een aantal gemalen in zowel zomer als herfst helemaal niet of nauwelijks aangestaan. Deze bijzondere omstandigheden deden het ergste vrezen voor de hoeveelheid paling die over de dijken kon worden gezet. DUPAN heeft daar op ingespeeld door naast de gebruikelijke visserij bij knelpunten ook schieraal bij vissers op te kopen die voor de handel was bestemd. Voorgaande jaren was daar al een start mee gemaakt door palingen op te kopen uit het Friese binnenwater, het IJsselmeer en het Markiezaatsmeer. In 2018 is op een nog wat grotere schaal schieraal opgekocht en over de dijk gezet in Zeeland. Al met al is er in 2018 bijna 12 ton ofwel 11.220 stuks schieraal over de dijk gezet. En dat is bijna 40% meer dan in 2017.

De waterkrachtcentrales

De waterkrachtcentrales (WKC's) in de rivieren Nederrijn en Maas behoren tot de belangrijkste obstakels voor de schieraaltrek in Nederland. In samenwerking met NUON

zet DUPAN al jaren paling over de dijk bij de centrales van Alphen en Maurik. Volgens Wageningen Marine Research is het complex van stuwen, sluizen en de WKC bij Alphen zelfs het grootste schieraal-migratieknelpunt van Nederland. Toen er in 2014 voor het eerst bij beide centrales paling over de dijk werd gezet, bleek al snel dat de hoeveelheid palingen bij Alphen en Maurik elkaar niet veel ontlepen: in 2014 en 2015 werden er bij beide centrales gemiddeld 1.405 palingen over de dijk gezet. Sinds 2016 zijn de aantallen echter hoger bij Maurik en lopen die bij Alphen wat terug. Die trend heeft zich in 2018 voortgezet: bij Maurik zijn dit jaar 2.335 palingen overgezet, bij Alphen waren dat er 945. In de gehele projectperiode van september tot december werden op deze locaties ook nog eens 250 schieralen gevangen voor onderzoeksdoeleinden. Deze worden later weer uitgezet.

Vergelijken we de cijfers van de twee WKC's in het schieraalseizoen door de jaren heen dan zien we een stabiel beeld, zowel wat betreft de kilo's als de aantallen schieralen die worden gevangen en overgezet:

PODD vangsten bij WKC's

	kg	aantal	gr/stuk
2014	3.251	2.437	1.334
2015	4.945	3.183	1.554
2016	5.008	3.288	1.523
2017	4.652	2.957	1.573
2018	4.853	3.019	1.607
2018 tot	5.269	3.277	1.608 <i>incl. onderzoek</i>

Omdat in 2018 extra inzet is gepleegd (bij beide WKC's is dus een paar weken extra gevist in juni en juli) is het totaal aan uitgezette schieraal wel het hoogst geweest sinds de

start van het PODD-programma bij de WKC's in 2014. In de Maas bij Alphen is dit jaar uitzonderlijk veel wolhandkrab als bijvangst gevangen. Volgens controleur Thom Bijkersma is de vangst van wolhandkrab sterk stijgende: "Als je de wolhandkrabvangst in 2014 op 10 zou stellen, dan was het in 2015 een 20, in 2016 een 40, in 2017 een 70 en in 2018 rond de 100; het is ongelooflijk hoeveel we er dit jaar hebben gevangen!" De grote hoeveelheden wolhandkrabben lijken ook een negatief effect te hebben op de visstand: er is zowel in Maurik als in Alphen gedurende

het gehele jaar vrijwel naast schieraal geen grote vis in de fuiken aangetroffen. De controleurs, enthousiaste sportvissers, beschouwen de lage bijvangst van schubvis als zorgelijk. De meningen over de hoeveelheid overgezette paling variëren van “redelijk, gezien het feit dat er geen enkele trek in de Maas was” tot “verbazingwekkend goed dat de hoeveelheid paling in de Nederrijn elk jaar verder stijgt, waar komen ze allemaal vandaan?”.

Naast PODD wordt er ook onderzoek uitgevoerd door NUON. Er wordt onderzocht op welke manier verbeterd beheer van de turbines van de WKC kan bijdragen aan de hoeveelheden richting zee trekkende palingen. Met zogenaamde Migromats tracht men te voorspellen wanneer de schieralen willen gaan trekken. Gaan ze trekken dan kunnen de turbines beter uitgezet worden om beschadiging bij passage te voorkomen. Het PODD-project heeft meegewerkt aan dit onderzoek door te zorgen dat al in juni gevist kon worden op schieraal voor onderzoek in de Migromats. Na het schieraalseizoen, waarschijnlijk ergens in februari volgend jaar, zal deze schieraal uit de Migromats worden vrijgelaten zodat ze dan alsnog hun reis naar zee kunnen vervolgen. Voor de PODD-vissers bij de WKC's (Bram van Wijk en Theo van der Zanden bij Alphen en Frans jr en Frans sr. Komen bij Maurik) was het dit jaar wel even een uitdaging om al schieraal in juni en juli te vangen. Eigenlijk is dit “veel te vroeg” voor de trek van schieralen, maar op beide locaties lukte het om in een paar weken meer dan 100 schieralen te vangen.

Vinkeveen en omstreken

In Vinkeveen en omstreken werden in samenwerking met Waternet op twee locaties palingen over de dijk gezet; Vinkeveense Plassen en de plas Terra Nova bij Loenen aan de Vecht.

Op basis van de ervaring in voorgaande jaren was in Vinkeveen dit jaar gerekend op 230 stuks. Maar gemaal De Ruiter heeft gedurende de hele herfst vrijwel niet gedraaid. Tijdens het hele seizoen was er sprake van een regelmatig, maar beperkt aanbod van schieraal bij het gemaal. Mogelijk heeft de schutsluis naast het gemaal ervoor gezorgd dat de instroom van het water daar de schieraal naar het gemaal kon lokken. Hoe dan ook: bij het gemaal werden zo'n 100 palingen over de dijk gezet, in plaats van de 160 stuks waar op gerekend was. Naast gemaal De Ruiter vond het project plaats bij “De Sluis van Bon” en de plas Terra Nova. Ook op deze locatie vielen de aantallen palingen wat tegen. Bij de sluis van Bon vond het project dit jaar voor het eerst plaats en het was niet duidelijk of de sluizen wel gebruikt werden door schieraal om de Vinkeveense plassen te verlaten. In augustus was het trekseizoen al flink op gang gekomen, maar toen eenmaal het vaarseizoen voorbij was en er nauwelijks meer geschut werd, namen de aantallen flink af. In november werd hier

zelfs geen enkele paling meer over de dijk gezet. In de plas Terra Nova was door het warme weer en het stilstaande water een grote groene algensoep ontstaan waarin vissen op schieraal geen goed idee leek. Pas begin oktober werd het door beroepsvissers Rosa en Melle Hoetmer verantwoord geacht om te starten met het project. Vanaf die tijd zijn er nog wel tiental prachtige grote schieralen over de dijk gezet. Het geplande aantal van 65 stuks werd dit seizoen echter niet meer gehaald.

Markiezaatsmeer

Het Markiezaatsmeer is een afgesloten plas waar de paling alleen bij hoog water uit zou kunnen komen door bij de uitstroomopening over de stuw te gaan. Echter, er stroomt weinig water in het meer en de overloop staat vrijwel altijd droog. Vorig jaar is daarom een voorzichtig begin gemaakt met Podd in dit gebied: visser Peter Kooistra heeft december 2017 voor het eerst sinds jaren op het meer voor de paling in de weer. Het was in december echter bitterkoud en lag er een flink pak sneeuw. Er kon maar een beperkt aantal palingen worden overgezet. Dit jaar was er op het Markiezaatsmeer wel de mogelijkheid om het project in de gehele periode september – november uit te voeren: het was de eerste keer dat dit kon sinds 2009. Al spoedig werd het de vissers Peter en Jan Peter Kooistra duidelijk dat er sinds die tijd wel het een en ander was veranderd in de schieraalpopulatie. Waren de schieralen toen rond de 700 tot 800 gram gemiddeld per stuk, dit jaar wogen ze

nog geen 300 gram gemiddeld! Werd er vroeger eigenlijk uitsluitend vrouwelijke schieraal boven de 50 cm aangetroffen, was nu maar liefst 60% van de schieraal korter dan 50 cm en dus van het mannelijke geslacht. Paling van rond de kilo was tot 2009 normaal en die was nu eigenlijk helemaal verdwenen. Hoe dan ook: Podd in dit gebied is dit jaar toch een succes gebleken voor wat betreft de aantallen overgezette schieraal: 891 stuks.

Van noemenswaardige palingsterfte of stroperij is op het Markiezaatsmeer (voor zover bekend) geen sprake. Peter Kooistra gaat er dan ook vanuit dat de dikke schier misschien nog moet komen dit jaar. Hij gaat dan ook in december nog even door met het project om in ieder geval de geplande 200 palingen over de dijk te zetten. En dat geeft hem ook de kans om te monitoren of de hoeveelheid trekkende paling nog wijzigt of het aanbod van mannetjes en vrouwtjes nog gaat verschillen. Waarschijnlijk is dat niet, maar paling gedraagt zich vrijwel altijd anders dan verwacht, dus wie weet. Voor Peter Kooistra heeft de verrassende verandering in het schieraalbestand aangetoond, dat het onmogelijk is om een goede indruk van de aalstand en de uittrek van schieraal te krijgen wanneer er in de herfst niet wordt gevestigd of gemonitord.

Friesland

De voorgaande drie jaren wisten Paul en Minne Boersma verbazingwekkend grote hoeveelheden paling over te zetten bij de gemalen van Hitzum en Tzum in de Suderpolder.

In een polder waar het voor jonge aal vermoedelijk niet makkelijk zal zijn een weg naar binnen te vinden, waar sprake is van enige stroperij, en waar maar 63 hectare wateroppervlak is, zijn hoeveelheden van twee tot 300 palingen per jaar zonder meer goed te noemen. Echter, dit jaar bleef de hoeveelheid beperkt tot zo'n 100 stuks. Paul Boersma schrijft dat volledig toe aan het feit dat er in de hele herfst geen gemaal heeft gepompt. Zelfs bij het beetje regen dat er deze herfst was, nam het veel te droge land alle water op en bleef de afvoer van de gemalen nul. Toen na het maaien van de sloten het gemaal even werd aangezet om het maaisel naar het gemaal te trekken, volgde er onmiddellijk een klein piekje in de palingtrek. Maar daar bleef het bij.

Volgend jaar is het niet waarschijnlijk dat de herfst weer zo droog zal zijn als dit jaar. Als de gemalen weer gaan werken en de schieraal er weer naar toe trekt, is de kans groot dat de hoeveelheden weer toenemen tot het niveau van de afgelopen jaren.

Noord-Holland: gemalen Leemans en Pieter Engel

In Noord-Holland vond het project in samenwerking met het Hoogheemraadschap Hollands-Noorderkwartier dit jaar op twee locaties plaats: gemaal Pieter Engel bij Assendelft en gemaal Leemans te Den Oever.

Bij Pieter Engel was dat dit jaar voor de eerste keer, op advies van de VBC Hollands-Noorderkwartier. Zij hadden in voorgaande jaren regelmatig dode schieraal bij dit gemaal aangetroffen. De hoeveelheden trekkende schieralen vielen echter nogal tegen; van de verwachte 300 stuks werden er slechts 54 voorbij het gemaal geholpen. Dat verbaasde ook controle-coördinator Piet Rol "We hadden gerekend op een veelvoud daarvan". Toch past dit wel in het beeld van de lage hoeveelheden bij de gemalen in Vinkeveen en Friesland: weinig activiteit van het gemaal, geen pieken in de schieraaltrek door het wegblijven van stormen.

Heel anders verliep Paling Over De Dijk bij gemaal Leemans in Den Oever, uitgevoerd door beroepsvisser Niels de Haan. Leemans is een belangrijk gemaal in de Wieringermeerpolder. Hier was de verwachting zo'n 125 stuks, maar uiteindelijk werd er bijna het dubbele over de dijk gezet.

Grootschalige uitzet bij Neeltje Jans

In opdracht van DUPAN is bij een aantal beroepsvissers in de maanden juli en augustus schieraal opgekocht die voor de handel was bestemd. Door deze schieralen op te kopen nog voor het gesloten seizoen, zijn ze onttrokken aan het quotum voor consumptie. Om deze schieraal een goede mogelijkheid te bieden uit te trekken naar zee, zijn ze vrijgelaten in Zeeland bij het werkeiland Neeltje Jans. In totaal werden er verdeeld over zes dagen 6.120 schieralen met een totaalgewicht van 5.520 kg op weg geholpen naar de Sargassozee.

Helpt u ons mee de paling helpen?

Om volgend jaar door te kunnen gaan met de opkoop van consumptieschieraal is wel extra financiering nodig. Sponsoren zijn dan ook van harte welkom. Voor elke 10 euro zet DUPAN een kilo schieraal veilig over de dijk naar zee. DUPAN ziet graag dat waterbeheerders en natuurorganisaties meehelpen om de palingstand te verbeteren. Maar iedereen die paling een warm hart toedraagt kan bijdragen. Wil je helpen? Stuur een mail naar

Wil je helpen? Stuur een mail naar info@dupan.nl o.v.v. PODD 2019.

PALING OVER DE DIJK 2018

Dankzij de inzet van deze mannen en vrouwen zijn ook dit najaar weer vele duizenden palingen gered. Volwassen palingen willen graag naar zee om daar voor nageslacht te zorgen. Maar waterbarrières zoals gemalen en waterkrachtcentrales, houden hen tegen. Door palingen te vangen en ze achter de barrières weer vrij te laten, willen de samenwerkende partijen een bijdrage leveren aan de verbetering van de palingstand in Nederland. In het project Paling Over De Dijk, op tientallen locaties verspreid over Nederland, hebben vele mensen, van vissers tot sportvissers, van controleurs tot ingenieurs, zich in de maanden augustus, september, oktober en november sterk gemaakt voor het oer-Hollandse dier dat paling heet.

Daarom namens de Nederlandse paling: mensen bedankt!

Mensen, *bedankt!*

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

